

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: **Mgr. Stanislav ONDRÁŠEK**
Studijní program: Rehabilitace
Oponent disertační práce: **doc. PhDr. Mgr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M.**
Školitel: doc. PhDr. Bc. Alena Kajanová, Ph.D.
Název disertační práce: ***Zdravotní a sociální aspekty práce v privátním sexbyznysu***

Předložená disertační práce s názvem *Zdravotní a sociální aspekty práce v privátním sexbyznysu* se zaměřuje na problematiku, která je v českém prostředí řešena již od 90. let 20. století. Velká část odborných i popularizačních textů, které se tomuto fenoménu věnovaly, vznikala často z důvodů preventivních snah, přičemž na nich participovali především sociální (terénní) pracovníci jednotlivých neziskových organizací.

Přístup Mgr. Stanislava Ondráška se zaměřuje primárně na tzv. privátní sexbyznys, resp. jednotlivé jeho dimenze (sociální izolaci, vstup na legální trh práce, preventivní aktivity ve vztahu k vlastnímu zdraví a sociální oporu od okolí). Téma disertační práce zůstává i nadále aktuální, ocenit lze snahu autora uchopit jeden ze závažných sociálních jevů s pomocí relevantních metodologických přístupů, tj. kombinací kvalitativních a kvantitativních postupů. Z metodologického hlediska disertační práce Mgr. Ondráška vychází z interdisciplinárního přístupu, přičemž využívá především poznatků historie, sociologie, sociální práce politologie, právní vědy a sociální patologie.

Téma je autorovi blízké, což lze doložit tím, že byl jedním z autorů knihy s názvem *„Životní styl žen v privátním sexbyznysu a jejich (sebe)reflexe“* (Nakladatelství Lidové noviny, 2018).

Teoretická část disertační práce vychází z relevantní literatury a zdrojů, popsán je historický vývoj prostituce, legislativní ukotvení a jednotlivé typologie sexbyznysu. Autor uvádí množství příkladů, které se týkají jiných zemí, nicméně tyto příklady jsou značně nahodilé, nesystematické. Místy se také objevují faktografické chyby („v České republice byl do roku 1922“, s. 18, „uzavřené hranice České republiky v roce 1989“, s. 19) či nejasnosti. Je skutečně pravda, že „riziko přenosu HIV je v sexbyznysu v porovnání s běžnou populací nízké“? (s. 38). Na základě čeho tak autor tvrdí?

V kapitole 3 jsou uvedeny cíle a výzkumné otázky, které jsou relevantní. To platí i pro uvedené hypotézy (s. 57-58). Metodika odkazuje na projekt GAJU č.029/2016/S. Autor dále představuje etickou dimenzi výzkumu a jeho limity.

V kapitole, která shrnuje výsledky, jsou představeny charakteristiky obou souborů a jejich sociodemografické údaje. Otázkou je, proč u sociodemografických údajů nebyl uveden stav jednotlivých respondentek (svobodné/vdané/v partnerském svazku) či informace, zda mají děti.

Z hlediska realizovaného výzkumu je poměrně nejednoznačná kapitola 5.2 týkající se nabídky privátních sexuálních služeb (s. 69-78). Analyzovat inzeráty (jejich počet) na erotických webových stránkách s vědomím toho, že každá sexuální pracovnice může využívat více profilů (s. 69) a inzerovat na více webových stránek je zbytečné úsilí. Navíc tato kapitola není blíže diskutována.

Za mnohem zdařilejší lze považovat kvalitativní část výzkumu. I zde jsou však místy nesrovnalosti (např. uvedené pasáže z rozhovorů u IN1 a IN8 na s. 112 jsou totožné). Jednotlivé modely jsou představeny korektně v podobě grafického znázornění (s. 88, 91, 94, 97, 98, 104, 117, 123, 125). U výsledků kvantitativní části autor zdvojuje informace, které uvádí v textu, a zároveň v jednotlivých grafech (s. 128 a násl.).

Práce je přesto využitelná pro potřeby konkrétních neziskových organizací, komunálních politiků atp.

Po obsahové stránce je disertační práce Mgr. Ondráška poměrně zdařilým textem, autor využívá relevantní literaturu, přispívá k poznání problematiky.

Po formální (jazykové) stránce je text problematický. V textu jsou časté pravopisné chyby („vojáci byly“, „mimo tyto povinnosti“, „nezbilo nic“ atd. atp.), hovorové výrazy („realitka“, „výzkumníci hlásí“), překlepy (prostitute/prostitute, s. 15, dalším překladem, s. 48, spolupracovat policí, s. 49) či chybějící slova (slovesa, předložky) či chybné přeložky (s/z, se/ze, např. „příjem se sexbyznysu“, „s východní Evropy“, atp.) ve větách. Často se vyskytují i věty, které nedávají smysl (např. „S psychickými dopady se ovšem můžeme setkat i u žen, kterých se sexbyznysu odešly.“).

Autor v disertační práci přesto naplnil cíle, které si stanovil.

Na základě výše uvedeného konstatuji, že *Mgr. Stanislav Ondrášek prokázal tvůrčí schopnosti v dané oblasti výzkumu, a jeho práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce. **Disertační práci Mgr. Stanislava Ondráška doporučuji k obhajobě.***

Pro podrobnější diskusi při obhajobě (krom již výše uvedeného) navrhuji tyto otázky či okruhy témat:

1. *Jak se téma disertační práce vztahuje ke studijnímu programu rehabilitace?*
2. *Co je myšleno termínem „kolektivizace“ na s. 54?*
3. *Jak spolu souvisí sociální izolace (s. 83) a nezávislost na ostatních osobách („svoboda“) (s. 102)?*
4. *Autor v závěru konstatuje, že by bylo vhodné „rozšířit výzkumný soubor, aby byl naplněn reprezentativní vzorek“. Je toto doporučení realizovatelné? (s. 147)*

V Brně dne 1. 9. 2020

doc. PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M.

**Mendelova univerzita v Brně
Fakulta regionálního rozvoje
a mezinárodních studií
Ústav sociálních studií
Zemědělská 1, 613 00 Brno
-1-**

Mgr. Stanislav Ondrášek:

Zdravotní a sociální práce v privátním sexbyznysu.

Disertační práce-Oponentský posudek.

V úvodním souhrnu autor sděluje, že jako „sexbyznys“ zde prezentuje „osoby, poskytující sexuální služby“ a tedy prostitutky, protože se bude zabývat ženami, které poskytují privátně sexuální služby. Zúžit termín „sexbyznys“ na tuto oblast nepovažuji za šťastné, protože podnikatelské aktivity kolem sexu jsou podstatně pestřejší než privátní prostituce. Takový termín by měl zahrnovat také erotické seznamky, komerční pornografii, erotické „lčitele“, kauče a podobně. Také jistě obchod erotickými pomůckami.

Nominalisté v odborné literatuře, jak se zdá se svým pojetím „sexbyznysu“ dnes vítězí na všech frontách a pojem prostituce se snaží odložit do historických analů. Asi přesnější by byl náhradní termín „sexuální služby“ a „sexuální pracovnice“.

Privátně poskytovaná prostituce je nepochybně aktuálně expandující forma tohoto druhu podnikání. Umožňuje ji rozšířená komunikace prostřednictvím mobilů a internetových sítí. Také některé restriktivní regulace prostituce zatlačují tuto aktivitu do privátů, soukromých obydlí.

Cíle práce:

1/ Analyzovat, zda ženy, pracující v privátní prostituci se nacházejí v sociální izolaci, a jaké jsou její projevy.

2/ Analyzovat faktory, ovlivňující setrvání v onom sexbyznysu a vstup na legální trh práce.

3/ Jaké způsoby preventivních aktivit ve vztahu ke zdraví cílová skupina volí.

4/ V jaké míře se těmto ženám dostává sociální opory od jejich okolí.

- Analyzovat vývoj nabídky privátních sexuálních služeb v Jihočeském kraji a v Praze.

Popsanými polostrukturovanými rozhovory byl vyšetřen soubor 37 privátních prostitutek z JČ kraje a z Prahy. Ten je porovnán se souborem 40 pouličních prostitutek. Podobně jsou hodnoceny výsledky použitého standardizovaného dotazníku Duke-UNC, který hodnotí sociální podporu respondentek.

Práce má 199 stran a celou řadu technicky kvalitních grafů a tabulek.

V úvodním přehledu historického vývoje prostituce se autor drží svého termínu „sexuální byznys“, který evidentně v souladu s odbornou veřejností považuje za modernější a snad i méně pejorativní. Poněkud zapomíná na známou poučku o tom, že „růže jinak zvana, voněla by stejně“.

Autor se zabývá motivací k poskytování sexuálních služeb a také krátce popisuje možné motivace klientů sexbyznysu.

Výsledky studie (pohovor a dotazník):

Sociální izolace byla výrazně vyšší u pouličních sexuálních pracovnic než u pracovnic privátních. Sociální opora naopak byla vyšší u těch privátních.

Privátní pracovnice častěji používaly kondomy, oba soubory znají příplatek za poskytování sexuální služby bez kondomu, někdy pozornost pro stálé klienty.

V motivaci pro setrvání v sexbyznysu hraje roli vnímání této činnosti coby svobodná práce, zaměstnání. Také hodnocení finanční stránky.

Nabídka privátních sexuálních služeb se v JČ kraji i v Praze v letech 2017-2019 stále zvyšuje.

Výsledky autor vidí jako podklady pro další výzkumy v této oblasti, a to na větších souborech respondentek.

Zvolené téma práce je jistě aktuální a stanovené cíle práce odpovídají zájmové oblasti. Metodika získání dat je inspirována zahraničními výzkumy, komparace souboru privátních sexuálních pracovnic a pracovnic pouličních přináší některé očekávané rozdílné výsledky. Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány statisticky i graficky hodnotně.

Získaná data lze nepochybně využít k formulaci dalších, rozsáhlejších výzkumů v této oblasti. Autor použil 333 citovaných zdrojů, citace jsou v testu řádně označeny a použity citlivě a vhodně. Citováno je osm prací k tématu disertace, kde je autor prvním z autorů, z nich 5 publikováno v zahraničí.

Zřejmě nejzajímavějším poznatkem, který práce přinesla, jsou různě motivované postoje sexuálních pracovnic k vlastnímu sexuálnímu byznysu, a také různé úrovně schopností, svému sociálnímu okolí utajit svou sexuální pracovní aktivitu. Stigmatizace sexuálních služeb nemůže být omezena změnou názvu.

Poznámky:

Domnívám se, že bylo možné z rozhovorů a dotazníku od respondentek získat nějaké podrobnější informace o klientech prostitutek. Klienti jsou tradiční informační slabinou v této oblasti.

Bylo by také zajímavé, kdyby autor, který se sex byznysem zřejmě dlouho zabývá, uvedl nějaká svá doporučení organizační a legislativní, ve kterých vidí možný pokrok.

Předložená práce svědčí velmi dobré schopnosti autora, získávat a hodnotit výzkumná data. Osvědčil dobrou schopnost, čerpat informace a náměty ze zahraničních odborných pramenů. Práce splňuje požadavky, kladené na doktorskou disertaci a k obhajobě ji jednoznačně doporučuji.

V Táboře 25. 8. 2020

Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.

